

TR 83 SAMSUN: (SAMSUN,ÇORUM,TOKAT,AMASYA) ALT BÖLGESİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI YAZANAĞI

Yrd.Doç.Dr.Hasan Hüseyin DOĞAN
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi
08.Kasım.2010-Çorum

1.Giriş

Küreselleşme kapsamında değişen bölgesel üretim dizgeleri ve uygulanan politikalar , kalkınmanın odağına “bölgesel kalkınma yı” yerleştirmektedir.Bu doğrultuda üst yönetim ekonomik gönencin bölgesel düzeyde dengeli dağılımını hedeflerken,bunun araçlarını da uygulamaya koymak istemektedir.Araçlar içerisinde bölgelerin özelliklerini daha çok dikkate alan ve bu özelliklere uygun kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinde “Çevre Düzeni Planı’nın(ÇDP)”önemli bir yeri vardır.Özellikle dünyada yaşanan toplumsal ve ekonomik değişmeler ile birlikte ,bilgi teknolojisindeki gelişmenin stratejik bir kaynak haline gelmesi,yerelliğin ve katılımcılığın öne çıkması biçiminde gözlenen sosyo-ekonomik devingenlik bölgesel gelişme politikalarında önemli değişmelere yol açmıştır.Yerel ya da bölgesel düzeyde toplumsal ve ekonomik gelişmelerin planlanması düşüncesi Çevre Düzeni Planını öne çıkarmıştır.

2.Kent ve Kalkınma

Ekonomik ve toplumsal gelişmelerine, planlar yardımıyla yön vermek isteyen ülkeler,kentleşme ve yerleşme sorunlarına kalkınma planlarında özel bir yer ayırmaktadır.Çünkü, kalkınma ile kentleşme arasında güçlü bir ilişki vardır. Kentleşmeden kalkınma amacıyla yararlanmaya çalışan kalkınmakta olan ülkelerin,kent ve kentleşme sorunlarının boyutları da her geçen gün büyümektedir. Özette hazırlanan kalkınma planları, daha çok ekonomik kalkınmanın hızına ve kaynaklardan yararlanmanın biçimine ilişkin ilkeler saptamakla birlikte,kalkınmanın coğrafya boyutlarını göz ardı etmektedir.Çevre düzenleme planı , kalkınmanın yerel, uzamsal (Mekansal) ve coğrafya boyutlarını hesaba katma gereksiniminden doğmuştur.Bu planlama çağdaş yönetimin planlama işlevinin bir ürünüdür. ÇDP’ni daha çok anakent alanlarında çevresiyle birlikte ele alınması gereken yerleşim yerlerinde bölge ölçeğindeki planlarla bağlantılı olarak alınan planlama kararlarıdır.Bu nedenle kentlerin toplumsal , ekonomik ve teknolojik ilerlemelerinin etkisiyle hızlı bir değişme içinde olmaları ÇDP’ da etüd ve araştırmaların sürekliliği kaçınılmazdır. Kentsel işlevlerin yerleşme durumlarıyla,bunlar arasındaki ilişkilerin planlanması bunların gelecekteki biçimlerinin tahmin edilmesi ileri düzeyde teknik bir uğraşı gerektirir. Kentsel işlevlerin hepsi toprak üzerinde yer alır. Bundan dolayı,kent ve ilçelerin yerel özelliklerine göre toplumsal ve ekonomik gösterge niteliği taşıyan dökümanları çıkarılmalıdır. Ekonomik, toplumsal ve fiziksel planlama çalışmalarını arasında eşgüdüm sağlamaya elverişli düzeyde bir planlama türü olan ÇDP, yerel ve bölgesel bilgilerin ulusal kalkınma planlarına aktarılmasını kolaylaştıracak gibi, ulusal kalkınma ereklerinin yerel planlara yansıtılması olanağını sağlayabilir.

3.Çevre Düzeni Planı Uygulamasının Önemi

Türkiye’nin planlamayla ilgili yasalarında türlü plan kavramları yer almıştır. Başta 03.05.1985 tarih ve 3194 Sayılı İmar Yasası olmak üzere,bu yasanın uygulanmasını düzenleyen yönetmeliklerde,başka yasalarda ve yasal belgelerde plan kavramları, plan türleri yer almıştır.ÇDP’da bunlardan biridir. Çevre düzeni plan kavramına ilk kez 3194 Sayılı İmar Yasasında yer verilmiştir Ekonomik, toplumsal ve fiziksel planlama çalışmaları arasında eşgüdüm sağlamaya elverişli düzeyde bir planlama türü olan “Çevre Düzeni Planı” ülke ve bölge planı kararlarına uygun olarak konut, sanayi,tarım,turizm,ulaşım gibi yerleşme ve toprak kullanım kararlarını belirleyen 1/25000 , 1/50000,/1/100000 ya da 1/200000 gibi daha küçük ölçekli olarak hazırlanan planlardır.Bu planlar, kalkınma planları ve bölge planı kararları temel alınarak yapılır. Bu plan ,3194 Sayılı İmar Yasasında, ülke ve bölge planı kararlarına uygun olarak konut,sanayi,tarım,turizm,ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plan olarak tanımlanmaktadır (3194 Sayılı İmar Yasası/ md5). İmar Yasasının uygulanmasını göstermek amacıyla çıkartılan Plan Yapımı Esaslarına Dair Yönetmeliğin 3.maddesinde ise “Çevre Düzeni Planı” konut, sanayi, tarım, turizm,ulaşım gibi sektörler ,kentsel-kırsal yapı ve gelişme ile doğal ,kültürel değerler arasında koruma-kullanma

denmesini sağlayan ,arazi kullanım kararlarını belirleyen yönetsel,uzamsal ve işlevsel bütünlük gösteren sınırlar içinde, varsa bölge planı kararlarına uygun olarak yapılan, yönetimler arası eşgüdüm ilkelerini belirleyen 1/25.000,1/50.000, 1/100.000 ya da 1/200.000 ölçekte hazırlanan, plan notları ve yazanıkları (raporları) bir bütün olan plan olduğu belirtilmiştir.

Bütün planlama, araştırma ve çözümlerinde olduğu gibi çevre düzeni planlama eylemi,geniş ölçüde veri toplanmasını ve bu verilerin dizgeleştirilmesini gerekli görmektedir.Toplumsal ve ekonomik yapıda meydana gelen hızlı değişmeler olumlu ya da olumsuz yönleri ile uzama yansıyarak toplum yaşamını etkilemektedir. Bu nedenle,toplumsal ,ekinsel ve ekonomideki hızlı değişmelere ÇDP uyum sağlamalıdır.Olaya bu açıdan bakıldığında ÇDP ,durağan olmayıp devingendir.Bu olgu ise geniş çapta ve sürekli araştırma ister.Kentlerle ilişkili araştırmalar ya doğrudan doğruya çevre düzeni planının hazırlanmasına yardımcı olmak amacıyla yapılır ya da başka amaçlar için yapılmış olmakla birlikte ÇDP'nin hazırlanırken bunlardan yararlanma yoluna gidilir.Başka bir anlatımla ÇDP'nin dayanacağı ön çalışmalar kimi bilgiler içermelidir.İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) kentlerinde ” TR83 Batı Karadeniz: TR83 SAMSUN :Samsun (TR831) ,,Tokat (TR832), Çorum(TR833) ,Amasya(TR834) kentlerinde yaşayan halkın sorunlarına, gereksinimlerine ve olanaklarına ilişkin bilgi edinmek için araştırmalar yapılmalıdır.

Her ülkede özekten ve yerinden yönetim birimleri; nüfus , sanayi işyerleri, konut, genel tarım sayımlarını belirli zaman aralıklarında yinelerler.Bunlarla birlikte sürekli olarak sağlık,eğitim,ticaret(iç ve dış ticaret), ulaşım gibi konularda istatistiksel veri toplayarak planlar yapılmalıdır. İstatistiklerden ve genel sayım sonuçlarından geniş ölçüde plancılar ve uzmanlar yararlanmalıdırlar. Planlamadan beklenen, toplumsal ve ekonomik eylemlere öncülük, rehberlik etmesidir.ÇDP'ni, belli bir bölgenin yönetim birimini sınırları içinde, o bölgenin gelişmesine yol göstermelidir.Planın kapsamına yalnız fiziksel yönler değil, fakat toplumsal ve yönetsel yönlerde girmektedir.Bu tür plan,toplumsal , ekonomik ve fiziksel politikaları birbiriyle bütünleştirmektedir.

Planlama sürecinin evrelerinden bir bölümü,planlamadan sorumlu örgütlerin teknik çalışmalarını ilgilendirir.Özellikle planlama sürecinin araştırma ve çözümlenme evresi bu niteliktedir.Planlamanın bu evresi,saptanan erekların gerçekleştirilmesi için çok önemlidir.Buradaki başarı, araştırma yöntemlerinin iyi bilinmesine ve bunların uygulanmasında deneyimli olunmasına bağlıdır.ÇDP'nin bu evresinde bilgi birikimi, beceri ve yeteneği olan deneyimli takım çalışma ekipleri ya da yar kurulları oluşturulmalıdır.Bugün planlama durağan (statik) bir kavram olmaktan çıkmış, hızlı değişmelere uyum sağlama sürecini etkileme anlamını kazanmıştır.Planlama amaçlı araştırmalar,kentin tümünü kapsamak zorundadır.Bu nedenle tarama teknikleri alan araştırmaları için daha elverişlidir.Kimi alanlarda tam sayım,örnekleme(tabakalı örnekleme, regresyon tahmini) yöntemlerinden yararlanma yollarına gidilmelidir. Her şeyden önce TR83 Samsun alt bölgesi kentlerinin (Samsun,Çorum,Tokat ve Amasya) durumları,mahalle nüfusları ile sınırları, konut yoğunluğu gecekondular, sanayi ,ticaret,iş alanları,meslekler ve gelir durumu gibi, alanlarda uzamın kullanılışı önemlidir.ÇDP'ni için yapılan araştırmalar,kentin bölgesi ve ülke içindeki coğrafya durumunu iklimini, jeolojik yapısını,toprak ve su kaynaklarını,tarihsel gelişimini ,eski yapıları,yürürlükteki kent planını,kentin nüfus yapısını,konut alanları, gecekondu yöreleri,kentin ekonomik yapısını,istihdamı, gelirini,gelişme özeklerini, eğitim,sağlık,yeşil alan,eğlence,turizm kuruluşları gibi, toplumsal donanımla; elektrik,su,havagazı ve kanalizasyon gibi teknik donanımlarını; ulaşım ve iletişim durumunu, yerel yönetimlerin akçal olanaklarını,toprak iyelik durumu gibi, bilgileri saptanarak sürekli olarak yapılan araştırmalar için oldukça önemlidir.

İstatistik Bölge Birimi(TR83 Samsun) içinde yer alan illerin fiziksel gelişmelerini bir düzene sokmak ve hangi uğraşların kentlerin neresinde yerleşeceğini göstermek, çevre düzenlemesi planlaması yönünden oldukça önemlidir.

Türkiye ve bölge genelinde toplumsal ve ekonomik göstergelerden yararlanarak,bölgenin gelecekteki durumunun tahmin edilmesine çalışılmalıdır.Özellikle TR 83 Samsun Alt Bölgesinin toplumsal ve ekonomik gelişmişlik göstergelerinden aşağıda belirtilenler üzerinde durulmalı ve bu konularda alan araştırmaları yapılmasının yanı sıra,üretmiş resmi verilerden de yararlanma yoluna gidilmelidir.

4-Çevre Düzeni Planlamasında Kullanılması Gereken Temel Ekonomik ve Toplumsal Göstergeler

Deđişkenler

Demografik göstergeler

Toplam Nüfus
Kentleşme Oranı
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı

Deđişkenler

Tarım Göstergeleri

Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri
Tarımsal Üretim Deđerinin Türkiye Toplamı İçindeki Payı

İnşaat Göstergeleri

Nüfus yoğunluğu
Doğurganlık Hızı
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü
Nüfus Bağımlılık Oranı

İstihdam Göstergeleri

Tarım İş kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Sanayi İş kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Ticaret İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Hizmetli İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Ulaştırma İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Mali Kurumlar İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı
Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı
İşsizlik Oranı
İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı

Eğitim Göstergeleri

Okur-Yazar Nüfus Oranı
Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı
Üniversite Bitirenlerin Nüfusa Oranı
İlköğretimde Okullaşma Oranı
Ortaöğretimde Okullaşma Oranı
Mesleki ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı

Sağlık Göstergeleri

Onbin Kişiye Düşen Doktor Sayısı
Onbin Kişiye Düşen Diş Doktoru Sayısı
Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı
Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı
Bebek Ölüm Oranı

Sanayi Göstergeleri

Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı
Küçük Sanayi Siteleri İşyeri Sayısı
İmalat Sanayi İşyeri Sayısı
İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Çalışan Sayısı
İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı
Kişi Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi
Kişi başına İmalat Sanayi Katma Değeri

Konut Sayısı
Daire Sayısı
Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı

Mali Göstergeler

Gayri Safi Yurt İçi gelir İçindeki Pay
Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçindeki Gelir
Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı
Kişi Başına Yerel Yönetim Giderleri
Kişi Başına Genel Bütçe Gelirleri
Kişi Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı
Kişi Başına Kamu Yatırımları Miktarı
Kişi Başına Özendirme Belgeli Yatırım Tutarı
Kişi Başına Dış Satım Miktarı
Kişi Başına Dış Alım Miktarı
Banka Şube Sayısı
Kişi Başına Banka Mevduatı
Toplam Banka Mevduatı İçindeki Pay

Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay

Altyapı Göstergeleri

Kırsal Yerleşmelerde asfalt Yol oranı
Yeterli İçme Suyu Götürülen Nüfus Oranı
Devlet ve İl Yolları Asfalt Yol Oranı

Diğer Gönenç Göstergeleri

Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı
Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı
Kişi Başına Elektrik Tüketim Miktarı
Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı

5-Genel Değerlendirme ve Öneriler

Çevre düzeni planı uygulamasında toplumsal ve ekonomik yapıya bütüncül olarak yaklaşılmalıdır.TR 83 Samsun Alt Bölgesindeki iller arasında eşgüdüm sağlanmasına önem verilmelidir.Çevre düzeni planı uygulamasında aşağıda belirtilen konulara planda öncelik verilmelidir.

- Planlamanın erekleri toplumsal,kültürel ve ekonomik gereksinmelerin karşılanmasına yönelik olmalıdır.
- TR83 Samsun İstatistik Bölge Birimleri sınıflandırması içerisinde yer alan her ilin güçlü yönleri, zayıf yönleri,tehdit olarak algılanan yönleri ve rekabet edebileceği yönleri sağlıklı araştırmalarla ortaya konmalıdır.Bu Alt bölge için SWOT analizi değerlendirmesi yapılmalıdır.
- Bölgeyi oluşturan kentler ile bölge dışındaki yerleşim özekleri arasındaki para,mal,hizmet ve bilgi akımları plan çalışma yar kurullarınca dikkatle izlenmelidir.
- Nüfusun ve ekonomik etkinliklerin TR83 Samsun İkinci düzey illeri arasındaki dağılımına önem verilmeli ve dengeli bir nüfus dağılımı için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Çevre Düzeni Planının, özekte hazırlanan toplumsal ve ekonomik kalkınma planı ile yıllık izlenceler(programlar) arasında eşgüdüm sağlanması üzerinde durulmalıdır.Yıllık izlenceler ile yapılacak işler sıralanarak öncelikler belirlenmelidir.Bu önceliklerde toplum yararına ağırlık verilerek bölgenin ve işlevlerinin gerektirdiği taşınmaz malların zamanında düşük maliyetle elde edilmesi sağlanabilir.Kısaca kamulaştırma işlemleri planlama doğrultusunda yapılmalıdır.Yerel yatırımların yıllara dağıtılması sonucunda yerel yönetimlerin akçal olanakları zorlanmamış olur.İşler yıllara bölünmüş olduğundan ,her yıl için belirlenen işler o yıl içinde yapılır ve tamamlanabilir.

- Çoğunluğu özekselle yönetim tarafından yapılan büyük yatırımlar, Çevre Düzeni Planı uygulamasında yardımcı olma yanında önemli güçlüklerde yaratılabılır. Özellikle karayolları, baraj yatırımları, büyük enerji projeleri ve kimi yatırımcı bakanlıkların yatırımları plan uygulamalarına olumsuz etki yapabilir. ÇDP yapılırken uzmanlarca, bu büyük yatırımların olumlu ve olumsuz etkilerini göz önünde tutmaları gerekir. Başka bir anlatımla bu tür büyük yatırımcı kuruluşlar ile eşgüdüm içinde ÇDP çalışmaları yürütülmeli ve buna özen gösterilmelidir.
- Plan uygulamasının en önemli bir yönü olan akçal kaynaklar konusu, yıllık izlenceler ile yakından ilişkilidir. Burada hareket noktası, akçal olanaklarla karşılaştırılarak fiziksel, toplumsal ve ekonomik öncelikler belirlenmelidir. Çevre Düzeni Planının uygulanmasını kolaylaştıracak olan yıllık izlenceler önemli araçlardan biridir. Bu nedenle, her yıllık izlençe döneminde gerçekleştirilmesi gereken işler izlencelerde gösterilmelidir. Akçal olanakların yetersizliği plan uygulamasını dar boğaza sokabilir. Bu durum göz önünde bulundurularak plan öncelikleri iyi saptanmalıdır.
- Plan süresi ve uygulama sürecinin tanımlanması bir takvime bağlanmalıdır.
- Uygulamanın izlenmesi ve denetlenmesi için gerekli kadroların oluşturulması çok önemlidir. Bu kadroların oluşturulmasında ; konuyla ilgili arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimarlık, kent plancılığı, ekonomi, inşaat mühendisi, coğrafya, istatistik, bilgisayar gibi konularda uzmanlaşmış kişilerden seçilmelidir. Planda yer alan konuların özelliğine göre bu yar kurullara başka alanlardan uzmanlarda katılmalıdır. Gerek duyulduğunda elemanlar değiştirilmelidir.
- Belgeleme, inceleme ,ar-ge ve değerlendirme sonucu bölgeye ilişkin sorunlar ortaya çıkarılmalı , bunlara yönelik projeler oluşturulmalıdır. Bunun içinde alt bölge illerinin envanter dökümleri gerçek verilere dayalı olarak ortaya çıkarılmalıdır.
- Jeolojik devirlerle , tarih öncesi ve tarih devirlerine ilişkin kültür varlıklarının özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gereklidir. Çevre Düzeni Planında bu kültür varlıklarının korunmasına yönelik önlemlere yer verilmelidir.
- Çevre Düzeni Planında yerleri belirlenen tarihi ve kültür varlıklarını korunmaya alınması ve bunların yakınında yapı yasağına gerekli özen gösterilmelidir.
- Çevre Düzeni Planında özel çevre koruma bölgelerinde yapı yasağı üzerinde önemle durulmalıdır.
- Kırsal Alanların düzenlenmesi ilkelerine önemle yer verilmelidir.
- Çevre Düzeni Planlamasından sorumlu birimin bölgesel gelişme politikaları ile ulusal kalkınma politikaları arasında uyum sağlanması, dengeli ve sürdürülebilir bir gelişmenin tüm İstatistik Bölge Birimi illerinde geçerli kılınması, bunun yanı sıra ekonomik, toplumsal, kültürel kalıtın ve doğal kaynakların korunmasına ,uyum sağlanmasına planda yer verilmelidir.
- Bütünleştirilmiş kentsel politikalar çerçevesinde, kentlerdeki yoksunluk yörelerinin ele alınması , fiziksel çevrenin iyileştirilmesi, yerel ekonominin ve emek pazarının güçlü kılınması üzerinde durulmalı ,planda bu konulara yer verilmelidir.
- Çevre Düzenleme Planının farklı uygarlıkların ürünü olan , yaşadıkları dönemin toplumsal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent, kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun bulunduğu sit alanları koruma altına alınmalıdır.
- Çevre Düzenleme Planını, bölge illerinin depreme karşı gerekli önlemler almasını içermelidir. Her ilin doğal yıkımlara ilişkin teknik ve yönetsel planları doğal yıkım öncesi, yıkım anı ve yıkım sonrasına ilişkin düzenlemelere yer vermeli.
- Her kent ve ilçenin özellikle, gereksinme ve olanaklarının değişik olduğu sosyo-ekonomik konumlarının farklı gelişmişlik düzeyinde bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

- ÇDP uygulayacak yönetimler; yerel fiziksel çevrenin biçimlenmesine ve nüfusun dağılışına etkide bulunabilecek sulama, enerji kuruluşları, barajlar, limanlar, tarımsal krediler, uzamdan yararlanmaya ilişkin yetkiler, konut yardımları gibi türlü araçları ellerinde bulundurdukları için bunlardan daha iyi yararlanma yöntemleri araştırmalıdır.
- Bir yerde toprak kullanımının geleceğinin belirlenmesi, o yörenin ekonomik işlevinin ve öteki yerleşmelerle olan ilişkilerinin ilerde ne biçim alacağını kestirilebilmesine bağlıdır. Bu nedenle Samsun, Çorum, Tokat ve Amasya illeri için ÇDP yapılırken, illerin topoğrafik durumlarının, eğimlerinin saptanması göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca bu illerin kırsal yerleşimlerinin; nehir kenarı, ova, sırt, vadi, etek, dağ, orman bitişiği, orman içi ve sahil olduğu belirlenmelidir.
- ÇDP kapsamında bulunan Samsun, Çorum, Tokat ve Amasya il ve ilçelerinin tarihi ve ören yerlerinin envanteri yapılmalıdır.
- ÇDP içinde bulunan illerin gelir dengesizlikleri'nin, illerin doğal gelişme süreci içinde ortadan kalkmasının olası olmadığını sayısal çözümler ve araştırmalar ortaya koymaktadır. İller arası gelir farklılıklarının azaltılması yaklaşımının daha etkili bir biçimde işletilmesi ve hizmet sektörleri yatırımları dağılımında kullanılan yöntemlerin yanı sıra üretken yatırımların seçimi, dağılımında etkili yöntemlerden olduğu için üzerinde durulmalıdır.
- Kişi başına düşen gelir düzeyinin yüksek olduğu kentlerin, göç alan kentler olduğu sayısal çözümlerle belirlenmiştir. Kentleşme ile gelir arasında ekonomik anlamda önemli bir ilişki vardır. Bu nedenle nüfus ve gelir eğilimleri illerin Türkiye içindeki konumunu belirlemekte ve iller arası gelir dengesizliklerinin nüfus hareketleri yönünden olumsuzluklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle nüfusun dengeli dağılımı üzerinde durulmalı ve küçük yerleşim yerlerinin yaşam standardı yükseltilmelidir.
- Sanayi kuruluşlarının uzamda dengeli dağılımı ve planlı yerleşmesinin sağlanmasına yönelik politikalar üzerinde durulmalıdır. Sanayileşen özeklerin toplumsal gereksinimlerini bir arada karşılamaya yönelik yatırımlara önem verilmelidir. Sanayileşmenin yarattığı toplumsal ve teknik altyapı ile konut istemi yerine getirilmelidir.
- Kentlere yönelik göçü yavaşlatmak amacıyla, belirli bir gelişme gizilgücüne sahip kırsal özeklerde kamu hizmetlerini ve küçük ya da orta boy üretken yatırımları yoğunlaştırmaya yönelik girişimlerinin özendirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Yer seçimi konusunda, özellikle sanayi kuruluşları için yer seçiminde bilimsel araştırmaların ve yasaların öngördüğü ilkelerin yerine getirilmesine ve uyulmasına gerekli özen gösterilmelidir. Yer seçiminin yanlışlığı çevre kirliliği, çevre sağlığı ve yatırımın ekonomik verimsizliği açısından olumsuz etkiler yapma olasılığı çok yüksektir.
- Tarımsal üretimin önemli öğeleri başında toprak gelir. İstatistik Bölge Birimi İllerinin (Samsun, Çorum, Tokat ve Amasya) tarımda üretim artışının sağlanabilmesi büyük ölçüde bu sektördeki altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesiyle orantılıdır. Bu nedenle toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ile ilgili yatırımların tarım sektörü yatırımı içindeki payı artırılmalıdır. Tarım topraklarının tarım dışı amaçlarda kullanılması önlenmelidir. Doğal bir kaynak olan toprak canlı türlerinin büyük bir bölümünün yaşam ortamıdır. Toprak, çevre ve insan açısından önemli özellikler taşımasının yanı sıra su kaynaklarının gizilgücünü koruma, flora ve faunayı barındırma, ekolojik dengenin sağlanması açısından temel çevre öğesidir. İnsan açısından da toprak vazgeçilmez bir öğedir. Toprak ve doğa korunmalıdır.
- Toprak –su-bitki dengesinin sağlanmasında önemli bir öğede su varlığıdır. Bu kaynaklar en verimli biçimde değerlendirilmelidir. Su ürünleri gizilgücünden en iyi yararlanma yöntemlerinin gerçekleştirilmesine özen gösterilmelidir.
- Toplumsal ve ekonomik kalkınma ile çevre korunmasında büyük yararlar sağlayan bölgenin orman varlığının işletilmesi, korunması ve geliştirilmesi etkinliklerine planda özel bir yer verilmelidir.
- Turizm sektöründe altyapıya, öncü ve örnek konaklama tesislerine yönelik yatırımlara ağırlık verilmelidir.

- Bir altyapı hizmeti niteliği taşıyan “harita-tapu-kadastro” faaliyetleri,öteki alanlardaki çalışmalara sağladığı katkıları nedeniyle her dört ilde üzerinde durulmalı ,eksiklikler varsa en kısa zamanda tamamlanmalıdır.
- Bölgenin dışa sattığı ürünlerde çeşitlenme üzerinde durulmalıdır.Böylece,ürün çeşitlenmesi olduğunda gelişme süreklilik kazanır.
- Her türlü kaynak gibi,insan gücü de gelişmiş bölgelere gitmektedir.Göçü önleyici önlemler ancak küçük yerleşim birimlerinin toplumsal ve ekonomik koşullar yönünden yaşanabilir hale getirilmesi ile önlenebilir.Kent bilimi dilindeki değişle ,alıcı kentler uygulamasına önem verilmelidir.Başka bir anlatımla,türlü nedenlerle gelişmemiş,kendi gelişme koşullarına bırakılmış kentlerin,kimisi kamusal faaliyetlerle canlandırılması ve yerleşim birimi olarak yeniden ilgi çeken yerler haline getirilmelidir.Gizli işsiz olsa dahi ,fazla nüfusun kendi bölgesinde iş olanaklarına kavuşturulmasıyla sağlanabilir.
- Turistik tarihsel ve doğal değerler yönünden önemi bulunan alanlar ortaya çıkarılmalıdır.
- Yerleşim düzenini etkileyecek büyük projelerin doğal çevreye yapabilecekleri olumsuz etkilerin incelenmesi ve bu projelerin gerekli kılacağı kamu hizmetleriyle altyapının önceden ele alınması sağlanmalıdır.
- Plan ereklerinin belirlenmesinde, çağdaş eğitim ve tutum ölçümlerine yönelen alan taramalarına önem verilmelidir.
- Yönetimlerce bölgede yaşayan herkesin, çevre düzeni planında saptanan erekler ile ilgilenmesi ve katılımı kamuoyu yoklamalarıyla sağlanmalıdır.
- Yerel küçük ve orta boy işletmelerin(KOBİ) gelişmesine önem verilmeli,özekten yönetim ve yerel yönetimlerce bu kuruluşlar desteklenmelidir.
- Yerel ve bölgesel kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesi ve genişletilmesine yerel yönetimler destek sağlamalıdır.
- Sanayi Bölgeleri bir yörenin ekonomik ve kentsel gelişmesi açısından önemli işlevler görmektedirler.Kentlere bütünleşmiş,genel olarak çok verimli yatırımların yapıldığı organize sanayi bölgeleri projeleri;yerel yönetimlerce her aşamada desteklenmelidir.
- Daha çok imalat ve onarımla uğraşan küçük işletmelerin yer aldığı,altyapı hizmetleriyle yönetim,çırak okulu,satış dükkanı gibi toplumsal kurumlara donatılmış ”küçük sanayi siteleri” il özekleri ve ilçe özeklerinde kurulmalı ve bu girişimler hem özekten yönetim hem de yerel yönetimlerce gelişmeleri özendirilmelidir.İllerde ve ilçelerde kurulan küçük sanayi sitelerinin ,ilerde organize sanayi bölgesine dönüştürüleceği göz önünde bulundurularak yer seçimi ve planlaması buna göre yapılmalıdır.
- Bölgede, teknoloji geliştirme merkezi kurulmalı ve ar-ge ye önem verilmelidir.
- Kooperatifleşme ve kooperatif birliklerinin kurulması il özekleri, ilçe özekleri ile kırsal kesimde yaygınlaştırılmalıdır.
- Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi illerin coğrafi yapısı da dikkate alınarak özendirilmeli ,desteklenmelidir.Tarım ve hayvancılık ürünlerine dayalı sanayi kolları geliştirilmelidir.
- Çevresel etki değerlendirilmesi kapsamına giren tüm yatırım,konut ve yerleşim alanları projelerinde ” Çevresel Etki Değerlendirmesi” araştırmalarına özekten yönetim ve yerel yönetimlerce önem verilmelidir.Projenin, çevreye olumlu ve olumsuz, doğrudan ya da dolaylı tüm olası etkileri yazanakta belirtilmelidir.

6-Sonuç

Çağdaş planlar durağan durumlarla değil devingen ve karmaşık toplumsal dizgelerle uğraştıkları için , geniş ölçüde veri toplanmasını ve bunların sınıflandırılmasını zorunlu kılmaktadır.Bu nedenle , güvenilirlik dereceleri gözardı edilmeden , temel bilgi kaynakları olan istatistiklerden ve genel sayım sonuçlarından yararlanılmalıdır.Bunların dışında , araştırmalar arasında bölgenin nüfus kestirimleri ile ekonomik yapısını yansıtan çözümlemelere de yer verilmelidir.Ekonomik yapının çözümlenmesinde sanayi dalları ve iller arasındaki mal, hizmet ve para akımlarını aydınlatmak üzere girdi-çıkıtı(input-output) çözümlmeleri gibi tekniklerden yararlanma yoluna gidilmelidir. Yeşil alanlar,spor tesisleri,enerji,su,kanalizasyon,çöplerin toplanması ve değerlendirilmesi,karayolları,havayolları,denizyolları ve demiryolu düzeni,haberleşme,akçal bilgiler,toprak iyeliği konuları plan yapımından önce araştırmaların sürekliliği için gerekli olan hazırlık çalışmalarıdır.Canlı bir varlık gibi değişme içinde bulunan kent, sürekli olarak araştırmalara konu yapılmalıdır. Bölgenin dengeli bir biçimde gelişmesi ve kentleşmesi bilinçli bir politikanın belirlenmesine ve uygulanmasına bağlıdır.

Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin DOĞAN
Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi